

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО»
КАФЕДРА «ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ВИКОНАВСТВО (ЗА ВИДАМИ)»

КУРСОВА РОБОТА
з навчальної дисципліни
Історія виконавського мистецтва
на тему: **«РОЗВИТОК КЛАСИЧНОЇ ГІТАРИ ВІД РЕНЕСАНСУ ДО
XXI СТОЛІТТЯ»**

Студента II курсу БІВ групи
Спеціальності В5 «Музичне мистецтво»
Мурзіна Валентина
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Косенко П.Б.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ КЛАСИЧНОЇ ГІТАРИ.....	5
1.1. Походження гітари: від стародавніх струнних інструментів до доби Ренесансу.....	5
1.2. Розвиток гітари в епоху Бароко та Класицизму.....	9
1.3. Формування класичної гітари у ХІХ столітті.....	12
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЛАСИЧНОЇ ГІТАРИ.....	15
2.1. Розвиток гітарного мистецтва у ХХ столітті.....	15
2.2. Сучасні тенденції розвитку класичної гітари у ХХІ столітті.....	17
2.3. Перспективи розвитку гітари в українському музичному просторі.....	20
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю комплексного осмислення історичного та художнього становлення цього інструмента як важливого елемента світової музичної культури. Гітара, пройшовши багатовіковий шлях еволюції — від народного супровідного інструмента до академічного засобу вираження, — стала невід’ємною частиною професійного музичного мистецтва. Вивчення її розвитку дозволяє глибше зрозуміти закономірності формування виконавських традицій, естетичних пріоритетів та технічних новацій у європейській і світовій музиці, а також окреслити роль гітари у культурних процесах різних історичних епох.

Крім того, дослідження має особливе значення у контексті сучасних тенденцій музичного розвитку, коли гітара посідає провідне місце не лише в академічній, а й у популярній, джазовій та експериментальній музиці. Аналіз історичних етапів становлення класичної гітари дає змогу простежити спадкоємність традицій і виявити нові напрями інтерпретації інструмента у XXI столітті. Для українського музичного простору актуальність теми підсилюється необхідністю осмислення внеску вітчизняних виконавців і педагогів у розвиток гітарного мистецтва, а також формування власної національної школи гри на класичній гітарі.

Об’єкт дослідження — процес історичного та культурного розвитку класичної гітари як музичного інструмента у світовому мистецькому просторі від епохи Ренесансу до сучасності.

Предмет дослідження — еволюція конструкції, виконавських традицій та художньо-естетичних особливостей класичної гітари, а також її роль у формуванні професійного музичного мистецтва різних історичних періодів.

Мета дослідження полягає у виявленні закономірностей становлення та розвитку класичної гітари від епохи Ренесансу до XXI століття, визначенні основних етапів її еволюції, а також у дослідженні впливу соціокультурних,

естетичних і технічних чинників на формування сучасного вигляду цього інструмента.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історичні передумови виникнення гітари та її розвиток у добу Ренесансу, Бароко та Класицизму.
2. Визначити основні напрями становлення класичної гітари в XIX столітті та охарактеризувати внесок провідних виконавців і композиторів цього періоду.
3. Виявити сучасні тенденції розвитку гітарного мистецтва у XXI столітті, зокрема у контексті нових технологій та інтерпретацій.
4. Обґрунтувати значення української гітарної школи у формуванні національної музичної традиції та її інтеграції у світовий культурний простір.

Методи дослідження обрано з урахуванням специфіки теми та мети роботи, що полягає у комплексному вивченні історичного, культурного й мистецького розвитку класичної гітари. До теоретичних методів належать аналіз і синтез, що дали змогу систематизувати наукові погляди щодо етапів становлення гітари, узагальнити відомості з різних джерел і виявити основні тенденції її еволюції. Крім того, застосовано елементи аналітичного методу для дослідження творчості провідних композиторів і виконавців-гітаристів, а також аналізу музичних творів, які стали ключовими у формуванні академічного репертуару. Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальших музикознавчих досліджень, у навчальному процесі закладів мистецької освіти, а також у популяризації класичної гітари в Україні.

Структура дослідження складається із вступу, двох розділів із підпунктами, загального висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ КЛАСИЧНОЇ ГІТАРИ

1.1. Походження гітари: від стародавніх струнних інструментів до доби Ренесансу

Гітара є струнним музичним інструментом, який відноситься до групи струно-щипкових інструментів. Вона складається з корпусу, грифу, струн та механізмів налаштування, які забезпечують генерацію звуку шляхом вібрації струн. Корпус інструмента служить резонатором, підсилюючи коливання струн і формуючи акустичні характеристики звучання. Струни можуть бути виготовлені з різних матеріалів, зокрема нейлону, металу або їх комбінацій, що впливає на тембр і гучність звуку. Гітара застосовується в різноманітних музичних жанрах, від класичної та джазової до рок- та популярної музики, що визначає її універсальність у музичній практиці. Наукове дослідження гітари включає вивчення акустичних властивостей, механіки струн та впливу конструкційних параметрів на якість звучання [20].

Види гітар відображають різноманіття конструктивних, акустичних та функціональних характеристик, що визначають їх застосування у різних музичних жанрах та виконавських практиках. Класифікація гітар базується на матеріалах струн, конструкції корпусу, кількості струн, наявності електронних систем підсилення та специфічних акустичних властивостей. Таке різноманіття дозволяє інтегрувати гітару у широкий спектр музичних форм, від класичного сольного виконання до ансамблевих та популярних музичних стилів. Наукові дослідження підкреслюють взаємозв'язок між конструктивними параметрами інструмента та його акустичною ефективністю.

Класична гітара є традиційним представником щипкових струнних інструментів із нейлоновими струнами та широким грифом, що забезпечує зручність при виконанні складних мелодій та поліфонії. Її конструкція включає дерев'яний резонансний корпус та гриф із визначеними ладовими мітками, що

сприяє точності інтонації. Основним призначенням класичної гітари є виконання академічного та сольного репертуару, методика гри на якій детально регламентується музичними школами. Значення інструмента у класичній традиції підкреслюється численними педагогічними посібниками та нотними збірками. Класична гітара слугує базовим еталоном для порівняльного аналізу акустичних властивостей інших типів гітар [1].

Одна з версій назви інструменту, яке ми вживаємо в нашому сучасному світі «гітара» відбулося з санскриту, і об'єднує два слова: «сангити» яке означає «музика» і древнеперсидського «тар» українською означає «струна». За другою версією, слово «гітара» походить від санскритського слова «Кутур», що в перекладі означає «чотириструнний». Популяризація гітари інтенсивно зростала в Середній Азії, Греції в західній Європі, чим зазнавало множинних змін слово «гітара»: «кифара» в Греції, «guitarra» в Іспанії, «chitarra» в Італії, «guitare» в Франції, «guitar» в Англії, «гітара» в Україні [9].

Вперше назва «гітара» з'явилася в європейській середньовічній літературі в XIII столітті, що свідчить про її історичне та культурне значення вже на ранніх етапах розвитку музичної традиції. Наукові джерела вказують, що первісна форма гітари виникла на основі різноманітних струнно-щипкових інструментів, зокрема лютні та віуели, які були популярними в Європі того часу. Ці інструменти не лише визначали музичні смаки епохи, але й впливали на конструктивні особливості майбутньої гітари, зокрема формування грифу, кількості струн та способу їх натягування. Поширення терміну «гітара» у середньовічних текстах свідчить про поступову стандартизацію інструмента та його відмінність від попередніх струнних моделей.

Батьківщиною сучасної класичної гітари, безсумнівно, вважається Іспанія, де відбулася її еволюція до форми, що відома сьогодні. Музичні традиції Іспанії сприяли вдосконаленню конструкції інструмента, включаючи розвиток резонансного корпусу та використання шести струн, що значно розширило музичні можливості гітари. Поступовий перехід від віуели та гітари латини до класичної гітари відображає процес акустичної та технічної

оптимізації інструмента, зокрема поліпшення тембру та зручності гри. Еволюція гітари в Іспанії також була тісно пов'язана з культурними та соціальними змінами, що визначали попит на нові музичні форми та жанри. Таким чином, виникнення та розвиток гітари є результатом тривалого історичного процесу, який поєднав технічні інновації та мистецькі традиції [9].

Походження гітари сягає глибокої давнини і пов'язане з розвитком струнних інструментів, які використовувалися в різних культурах світу. Археологічні та мистецтвознавчі джерела свідчать, що прототипи сучасної гітари існували вже в Стародавньому Єгипті, Месопотамії та Греції, де застосовувалися одно- та багатострунні щипкові інструменти для ритуальних і розважальних цілей [9]. Основними елементами цих інструментів були резонансний корпус, гриф та струни з рослинних або тваринних матеріалів, що забезпечувало формування базових акустичних принципів, властивих сучасній гітарі. Наукові дослідження підкреслюють, що конструктивні особливості стародавніх струнних інструментів заклали основу для подальшої еволюції музичних інструментів Європи середньовіччя.

У середньовічній Європі розвиток гітари відбувався через інтеграцію та адаптацію різних струнно-щипкових інструментів, таких як лютня, віуела, гітара латина та мавританська гітара. Лютня, яка мала грушоподібний корпус і короткий гриф, забезпечувала багатий резонанс та складну поліфонію, віуела мала плоский корпус і довший гриф, що впливало на техніку гри та лад, мавританська гітара з родини лютень мала теж грушоподібний корпус з декількома резонансними отворами, металевими струнами на яких потрібно було грати за допомогою медіатора, вона мала більш благородне звучання що сприяло її популярності у більш аристократичних кругах, гітара латина на відміну від сімейства лютневих мала плоску деку і корпус подібний до сучасних гітар що дозволяє припустити що вона є найближчим предком до сучасних гітар [8]. Ці інструменти формували музичну культуру та визначали напрямки технічного вдосконалення майбутньої гітари, сприяючи стандартизації форми та кількості струн. Літературні та іконографічні джерела

XIII–XV століть свідчать про поступове виділення інструмента, який почав отримувати власну назву «гітара».

Перехід від середньовічної до ренесансної гітари характеризувався значним удосконаленням конструкції та музичних можливостей інструмента. У цей період корпус гітари ставав більш витонченим, а кількість струн та ладів оптимізувалася для виконання складніших мелодій і акомпанементів. З'явилися перші нотні записи та методики гри на гітарі, що сприяло її поширенню серед ширших верств населення та інтеграції у камерну музику. Ренесансна гітара, завдяки своїй універсальності та естетичним якостям, стала важливим музичним інструментом у Європі, визначаючи подальший розвиток музичної традиції.

Важливо відзначити, що еволюція гітари від стародавніх струнних інструментів до доби Ренесансу є результатом тривалого процесу технічного, акустичного та культурного удосконалення. Злиття різних музичних традицій та інновацій у конструкції інструмента сприяло формуванню універсальної моделі гітари, здатної до виконання широкого спектру музичних завдань. Наукове дослідження цього процесу дозволяє прослідкувати взаємозв'язок між історичними умовами, розвитком музичного мистецтва та технологічними можливостями, що заклали основу для створення сучасної класичної гітари. Таким чином, походження гітари відображає складний і багатоплановий процес культурного та технічного розвитку музичних інструментів[3].

Також варто відмітити декількох дуже важливих постатей доби ренесансу – це Луїс де Мілан 1500-1561р, автор першого друкованого посібника для віуели під назвою «El Maestro» 1536р. В цій роботі написані не лише ноти а й пояснення самої методики гри з прикладами та вправами, це один з перших системних підходів до навчання не тільки на віуелі а й взагалі на всіх щипкових інструментах. Алонсо Мудара 1510-1580р. У 1546році видав збірку нот для віуели під назвою « Tres libros de musica en cifras para vihuela» що використовувало табулатуру (систему яка позначала де саме потрібно ставити пальці на грифі) це була революція оскільки зробила заняття музикою

доступною для музикантів які не володіли традиційною нотацією. Мігель де Фуенльєна 1514-1579р. Являється автором збірки складних поліфонічних творів для віуели під назвою «Orphenica Lyra» 1554р. Ця збірка показує що віуела та рання гітара є не тільки аккомпануючим інструментом, а й сольним інструментом для серйозної концертної музики [4], а у 1555р. виходить збірка Хуана Бермудо під назвою «El libro llamado declaracion de instrunentos musicales» у якій з'являються згадки про першу п'ятиструнну гітару.

Отже, підсумовуючи, походження гітари є результатом тривалого історичного процесу розвитку струнних інструментів від стародавніх цивілізацій до доби Ренесансу. Інтеграція технічних та акустичних інновацій лютні, віуели, мавританської гітари та гітари латини сприяла формуванню конструкції та музичних можливостей ранньої гітари. Ренесансна гітара заклала основу для стандартизації інструмента та його подальшого поширення в Європі. Головними конструктивними змінами які здійснили іспанські майстри тієї доби стали, перехід від округлого корпусу (як у лютні, та мавританської гітари) до більш плоского у формі вісімки з чіткими позначеннями ладів на грифі що у висновку спричинило виникнення гітари латини та віуели, які являються прямими нащадками класичної гітари. Таким чином, еволюція гітари відображає поєднання культурних, технічних і музичних факторів, що визначили сучасну форму інструмента.

1.2. Розвиток гітари в епоху Бароко та Класицизму

Розвиток гітари в епоху Бароко та Класицизму відзначався значними змінами в конструкції інструмента та техніках виконання, що зумовлювалося високими вимогами музичної естетики цих періодів. У Бароко (XVII–початок XVIII ст.) гітара поступово набувала більш витончених форм корпусу та грифу, а кількість струн варіювалася від п'яти до шести, що дозволяло виконувати складні акордові та мелодійні пасажі. Важливим явищем стало використання «барокової гітари» з подвійними жильними або кишковими струнами (парними,

хорами), та такими ж ладами, що забезпечувало більш насичене звучання та ефектну поліфонію. У порівнянні з сучасною гітарою у барокової гітари був набагато вужчий та компактніший корпус, а так звана «Розетка» мала складну за формою декоративну вставку яка виготовлялася з паперу або дерева у вигляді мережева. Також сам корпус прикрашався різними декоративними вставками тваринного походження, зазвичай це панцир черепахи або слонова кістка.

В епоху бароко гітара стає ще більш популярною, з'являються посібники гри не лише для віуели та лютні а вже безпосередньо для самої гітари. Італійський гітарист Джовані Паоло Фоскаріні у 1630х видав працю «Il primo, secondo e terzo libro della chitarra spagnola» яка містила табулатури для гітари у різних жанрах, яка мала великий вплив на іспанську гітарну музику того часу. Анджело Бартолотті, Франческо Корбета, Джовані Фоскаріні, Джовані Граната, Робер де Візе та інші гітарні композитори того часу не тільки створювали та видавали віртуозні музичні твори для гітари а також видавали посібники гри для барокової гітари як і вище згаданий Джовані Фоскаріні. Цікавою особливістю всіх цих музичних посібників це те що автори використовували не лише табулатуру, а також використовували алфаветову систему нотації, що дозволяло вчитися грати на гітарі тим музикантам які не володіли традиційною нотацією, що у свою чергу сприяло популяризації цього музичного інструменту не тільки в аристократії, а і серед звичайних людей.

Особливістю барокової гітари була поширена система аплікатур та використання штрихів для позначення акордів, що сприяло стандартизації гри та розвитку музичної техніки. У творах іспанських композиторів, таких як Гаспар Санс, Сантьяго де Мурсія, відзначається поєднання ритмічних «танцювальних» структур та складних гармонічних прогресій, що стало характерною ознакою барокового стилю гри на гітарі. У цей період інструмент активно використовувався у камерних ансамблях та придворній музиці, що зумовлювало його популярність серед різних соціальних верств. Наукові

дослідження барокової гітари підкреслюють її роль у розвитку музичного письма та технік щипкових інструментів.

У період Класицизму (кінець XVIII – початок XIX ст.) гітара зазнала подальшої еволюції конструкції тогочасними майстрами як Гаetano Віначчі та Джованні Баттіста Фабрікаторе які одні з перших почали змінювати хори на одиночні струни та додавати шосту струну яка стала стандартом по сьогодні , паралельно збільшився резонансний корпус. Також у період класицизму утвердився сучасний стандартний стрій (Mi, Si, Sol, Re, La, Mi). Ці зміни дозволили досягти більш чистого , глибокого та гучного звучання, що відповідало принципам класицистичної музики, яка прагнула до ясності форм та гармонійної врівноваженості, а додавання шостої струни розширило діапазон звучання інструменту в низькому регістрі сприяло до виконання більш складних творів.

Композитори цього періоду, такі як, Діонісіо Агуадо, Фернандо Карулі, Франческо Моліно та Антон Діабеллі розробили значну кількість методичних посібників та музичних творів, які стали класикою гітарного репертуару [2], та стали основою для навчання всіх гітаристів не тільки того часу а і сьогодні. Виконання на гітарі включало сольні композиції, дуети та акомпанемент вокалу, що сприяло її популярності в домашній та концертній практиці.

Класицизм також характеризувався розвитком нових виконавських технік, зокрема штрихів арпеджіо, легато та пиццикато, що забезпечувало виразність музики та відповідало естетичним вимогам часу. Важливу роль у популяризації інструмента відіграли гастролі та публічні виступи гітаристів, що поширювали іспанську школу гри по всій Європі. Дослідження музичних творів того періоду демонструють активне використання гітари як самостійного інструмента, що дозволяло розвивати нові музичні жанри та стилі. Таким чином, класицизм заклав фундамент для подальшого технічного вдосконалення інструмента та розширення його репертуару [5].

Отже, розвиток гітари в епоху Бароко та Класицизму відображає поступовий процес удосконалення конструкції та техніки гри, що відповідало

музичним і культурним вимогам часу. Використання інструмента як сольного та акомпануючого засобу, поширення методичних посібників та творчість видатних композиторів сприяли закріпленню гітари в європейській музичній традиції. Барокова та класицистична гітари стали попередниками сучасної класичної гітари, формуючи основні принципи її конструкції та виконання. Таким чином, ці історичні етапи є ключовими у становленні гітари як універсального музичного інструмента.

1.3. Формування класичної гітари у XIX столітті

Формування класичної гітари у XIX столітті стало результатом тривалого процесу технічного вдосконалення та естетичного розвитку інструмента, що сформував сучасну модель гітари. Основними центрами розвитку були Іспанія та Італія, де майстри активно експериментували з конструкцією корпусу, грифу та струн. Збільшення розміру резонансного корпусу дозволило значно підсилити гучність та насиченість звуку, що відповідало потребам сольного та ансамблевого виконання. Кількість струн остаточно стандартизувалася на шести, що стало визначальним фактором для розвитку техніки гри. Використання нейлонових або катанових струн почало набирати популярності, забезпечуючи більш рівномірний тембр та тривалість звучання. Наукові дослідження конструкції XIX століття підкреслюють важливість цих змін для акустичних властивостей інструмента.

У цей період визначальну роль у формуванні класичної гітари відіграв іспанський майстер Антоніо де Торрес, який розробив принципово нову конструкцію корпусу. Торрес збільшив нижню деку інструмента, впровадив ламелі у вигляді фанери та оптимізував товщину верхньої деки, що значно покращило резонанс. Він також уніфікував довжину мензури, забезпечуючи комфортну гру та стабільність налаштування струн. Ці конструктивні нововведення стали стандартом для майбутніх майстрів і заклали основу сучасної класичної гітари. Роботи де Торреса вплинули на розвиток гітарної

школи Іспанії та сприяли поширенню інструмента в Європі та за її межами [7]. Таким чином, його внесок визначив естетичні та технічні параметри класичної гітари.

Водночас у XIX столітті розширювався репертуар гітари, що стимулювало розвиток виконавських технік та методик навчання. Композитори Фернандо Сор, Матео Каркасі та Муро Джуліані створили численні сольні твори, методичні посібники та ансамблеві композиції, які стали основою класичного гітарного репертуару. Виконавці розвивали нові штрихи, включаючи арпеджіо, легато та тремоло, що дозволяло досягати більшої виразності та динамічного спектра. Публічні концерти та гастролі сприяли популяризації інструмента серед різних соціальних верств та поширенню його виконавської школи. Використання гітари в камерних ансамблях та сольних програмах підкреслювало її універсальність та адаптивність [10]. Наукові дослідження того періоду показують взаємозв'язок між технічними вдосконаленнями та музичною практикою.

Особливу увагу приділяли матеріалам, з яких виготовляли інструмент, що впливало на тембр та акустичні властивості. Верхня дека традиційно виготовлялася з ялиці або кедра, що забезпечувало прозорий та дзвінкий звук. Бічні та задня дека виготовлялися з палисандру або клена, підвищуючи резонанс та естетичну привабливість інструмента. Гриф виготовляли з міцних порід дерева, зокрема ясеню або махагоні, що гарантувало стабільність мензури та зручність гри. Струни у XIX столітті почали замінювати на сучасні металеві або обвивні, що забезпечувало тривалість звучання та рівномірність тембру. Ці матеріальні та конструктивні зміни визначили акустичну ефективність класичної гітари.

У XIX столітті також розвивалася іконографія та музична література, пов'язані з гітарою, що сприяло стандартизації гри та методик викладання. Поява нотних збірок, методик навчання та друкованих партитур забезпечила доступність інструмента для широкого кола музикантів. Це дозволило розвивати виконавську майстерність та формувати національні школи гітари,

зокрема іспанську, французьку та італійську. Педагогічні посібники XIX століття включали технічні вправи, вправи на розвиток штрихів та сольні композиції, що сприяло систематизації виконавської практики [13]. Завдяки цим досягненням гітара утвердилася як інструмент, здатний до сольних, ансамблевих та академічних музичних виконань.

Таким чином, формування класичної гітари у XIX столітті відображає комплексний процес, що поєднував технічні, акустичні та музичні інновації. Вдосконалення конструкції, стандартизація мензури та використання нових матеріалів забезпечили високі акустичні та виконавські характеристики інструмента. Розширення репертуару та розвиток виконавських технік заклали основу класичної гітарної традиції, яка збереглася до сьогодні. Внесок майстрів, композиторів та педагогів XIX століття визначив основні принципи сучасної класичної гітари та її музичної культури.

РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КЛАСИЧНОЇ ГІТАРИ

2.1. Розвиток гітарного мистецтва у XX столітті

На початку XX століття класична гітара перебувала на етапі переходу від салонно-побутового інструмента до концертно-академічного статусу. Вирішальне значення мали досягнення інструментобудування кінця XIX століття, зокрема іспанська школа, що заклала акустичні та конструктивні параметри сучасної класичної гітари. Стандартизація форми корпусу, мензури та віялової системи пружин створила передумови для стабільного, збалансованого звучання. Паралельно відбувалася кодифікація виконавських прийомів, насамперед техніки правої руки та аплікатурних принципів. Ці процеси сприяли уніфікації виконавської практики та формуванню професійних стандартів. Таким чином, на межі століть було створено органологічну та технічну основу для подальшої академізації інструмента.

Ключовим чинником визнання класичної гітари як академічного інструмента стала діяльність видатних концертних виконавців першої половини XX століття. Особливо значущою була постать Андреса Сеговії, який сформував нову модель сольного гітарного виконавства. Його інтерпретаційний стиль, орієнтований на темброву багатогранність і виразну фразировку, наблизив гітару до традицій академічного музичного мислення. Завдяки активній гастрольній діяльності гітара увійшла до програм провідних концертних залів Європи та Америки. Сеговія також послідовно відстоював рівноправність гітари з іншими класичними інструментами в академічному середовищі [6]. У результаті інструмент почав сприйматися не як допоміжний або аматорський, а як повноцінний сольний концертний засіб.

Важливим етапом становлення класичної гітари в XX столітті стало формування оригінального академічного репертуару. На відміну від попередніх періодів, коли домінували обробки та транскрипції, композитори почали

створювати спеціальні твори для гітари. З'являються сонати, сюїти, концерти для гітари з оркестром і камерні ансамблеві композиції. Ці твори враховували специфіку інструмента, його технічні можливості та темброві ресурси. Комісійна практика між виконавцями та композиторами стала важливим механізмом розвитку репертуару[11]. Завдяки цьому гітарна література набула художньої та структурної складності, притаманної академічній музиці.

У другій половині XX століття відбувається активна інституціоналізація класичної гітари в системі професійної музичної освіти. Гітарні класи поступово відкриваються в консерваторіях і музичних академіях, що засвідчує офіційне визнання інструмента. Формуються національні та міжнародні педагогічні школи, які розробляють методики навчання гри на класичній гітарі. Значна увага приділяється технічній підготовці, інтерпретації стилів різних епох та сценічній культурі виконавця. Видаються навчальні посібники, етюдні збірки та методичні праці, що систематизують процес підготовки музикантів. У такий спосіб гітара закріплюється як повноцінна академічна спеціальність.

Наприкінці XX століття класична гітара остаточно утвердилася в академічному музичному просторі. Інструмент активно інтегрується в сольну, ансамблеву та оркестрову практику. Паралельно розвивається музикознавче осмислення гітарного мистецтва, що охоплює історію виконавства, органологію та педагогіку. Університетські дослідження, дисертації та наукові конференції сприяють теоретичному закріпленню статусу гітари. Значну роль відіграє розвиток звукозапису, який фіксує виконавські інтерпретації як зразки академічної традиції [12]. Таким чином, XX століття стало вирішальним періодом, упродовж якого класична гітара пройшла шлях від периферійного інструмента до повноправного об'єкта академічного мистецтва та науки.

Соціокультурні та історичні чинники відіграли визначальну роль у популяризації класичної гітари у XX столітті. Процеси урбанізації та демократизації культури сприяли поширенню інструмента як доступного засобу музичного самовираження в різних соціальних прошарках. Масовий розвиток концертної діяльності, фестивалів і музичних конкурсів створив

умови для інтеграції гітари в публічний культурний простір. Вплив національних музичних традицій, зокрема іспанської та латиноамериканської, посилив інтерес до гітари як носія культурної ідентичності. Технічний прогрес у сфері звукозапису та медіа значно розширив аудиторію гітарного мистецтва. Історичні події та міжкультурні контакти сприяли утвердженню гітари як універсального інструмента, здатного поєднувати академічні й народні музичні традиції [14].

Отже, розвиток гітарного мистецтва у XX столітті характеризується послідовною трансформацією гітари з периферійного інструмента у повноцінний академічний феномен. Визначальну роль у цьому процесі відіграли виконавська діяльність провідних музикантів, удосконалення конструкції інструмента та розширення оригінального репертуару. Соціокультурні й історичні чинники сприяли популяризації гітари та її інтеграції в різні форми музичного життя. Інституціоналізація гітарної освіти забезпечила формування професійних стандартів виконавства й педагогіки. У результаті XX століття стало ключовим етапом утвердження класичної гітари як самостійного об'єкта академічного мистецтва та наукового осмислення.

2.2. Сучасні тенденції розвитку класичної гітари у XXI столітті

У сучасних умовах глобалізації класична гітара розвивається в просторі інтенсивних міжкультурних контактів та художнього обміну. Відбувається активне поєднання європейської академічної традиції з елементами латиноамериканської, азійської та середземноморської музичних культур. Це проявляється у творах сучасних композиторів, які інтегрують ритмічні моделі фламенко, бразильської музики або східні ладові системи в академічні форми. Гітара дедалі частіше функціонує як універсальний інструмент міжкультурного діалогу. Міжнародні фестивалі та конкурси сприяють уніфікації виконавських стандартів і водночас збереженню національної специфіки. Таким чином,

глобалізація розширює естетичні межі класичної гітари, не руйнуючи її академічної основи.

Цифровізація суттєво змінила способи виконавської діяльності та професійної підготовки гітаристів. Онлайн-платформи, відеохостинги та спеціалізовані освітні ресурси забезпечують доступ до майстер-класів провідних виконавців світу. Це сприяє поширенню сучасних виконавських технік і стилістичних підходів незалежно від географічного розташування студента. Відеозапис став важливим інструментом саморефлексії та аналізу виконавської техніки. Цифрові нотні бібліотеки дозволяють швидко ознайомлюватися з новими творами та редакціями класичного репертуару. У результаті цифрове середовище формує нову модель академічної гітарної освіти, орієнтовану на відкритість і мобільність [16].

Актуальним напрямом розвитку класичної гітари є зростання кількості сучасних авторських композицій. Композитори активно експериментують з формою, фактурою та розширеними виконавськими прийомами, зокрема перкусійними ефектами та нетрадиційною аплікатурою. Прикладом є твори, у яких гітара використовується не лише як мелодійний, а й як ритмічно-ударний інструмент. Часто застосовуються електронні засоби або попередньо записані звукові доріжки, що поєднують гітарне звучання з цифровим середовищем. Такі композиції відповідають естетиці сучасного академічного мистецтва. Водночас вони зберігають вимоги до високого рівня виконавської майстерності.

Глобалізація та цифровізація вплинули й на інституційний вимір гітарного мистецтва. Провідні музичні заклади впроваджують дистанційні курси, міжнародні освітні програми та спільні проєкти. Конкурси класичної гітари дедалі частіше мають онлайн-етапи або трансляції, що підвищує їхню публічну доступність. Медіапростір формує нові канали популяризації академічного гітарного виконавства. Професійні гітаристи використовують цифрові платформи для презентації авторських проєктів та науково-

методичних матеріалів. У результаті класична гітара виходить за межі традиційного концертного залу, зберігаючи академічний статус [18].

Сучасний розвиток класичної гітари характеризується поєднанням традиційної академічної основи з новими глобальними та цифровими впливами. Інструмент адаптується до умов культурної мобільності та технологічного прогресу. Зростає значення міждисциплінарних підходів, що поєднують виконавство, композицію та цифрові технології. При цьому академічні критерії якості, стилістична обґрунтованість і технічна досконалість залишаються визначальними. Класична гітара зберігає свою ідентичність, водночас розширюючи функціональні та художні можливості. Отже, глобалізація й цифровізація виступають не загрозою, а потужним ресурсом розвитку сучасного гітарного мистецтва.

Однією з провідних тенденцій сучасного розвитку класичної гітари є її активна взаємодія з іншими музичними жанрами. Академічне гітарне виконавство дедалі частіше інтегрує елементи джазу, фольклору, фламенко, мінімалізму та сучасної популярної музики. Таке жанрове поєднання сприяє розширенню художніх можливостей інструмента та оновленню засобів музичної виразності. При цьому зберігаються академічні принципи звуковидобування, форми та інтерпретації. Класична гітара виступає як медіатор між різними музичними традиціями, що відповідає умовам культурної глобалізації. У результаті формується новий тип виконавської універсальності, притаманний сучасному академічному музиканту [19].

Новітні технології суттєво впливають на сучасну гітарну практику та педагогіку. Виконавці застосовують електронні пристрої для підсилення звуку, цифрові ефекти та програмне забезпечення для створення багат шарових звукових структур. У навчальному процесі широко використовуються онлайн-платформи, інтерактивні додатки та відеоаналіз виконання. Ці інструменти дозволяють деталізувати контроль техніки, ритму й артикуляції. Віртуальні майстер-класи забезпечують безпосередній контакт студентів з провідними виконавцями незалежно від місця перебування. Таким чином, технології

підвищують ефективність навчання та розширюють межі традиційної академічної освіти.

Суттєвим напрямом розвитку класичної гітари є активне поповнення репертуару сучасними авторськими творами. Композитори створюють композиції, орієнтовані на сучасну слухацьку аудиторію та актуальні художні тенденції. У таких творах використовуються нові фактурні рішення, нестандартні форми та розширені виконавські техніки. Значну роль відіграє співпраця композиторів і виконавців, що сприяє адаптації музичного матеріалу до технічних можливостей інструмента [15]. Сучасний гітарний репертуар стає об'єктом академічного аналізу та включається до освітніх програм. У підсумку це забезпечує динамічний розвиток гітарного мистецтва та його відповідність викликам сучасної культури.

Отже, сучасні тенденції розвитку класичної гітари у XXI столітті визначаються активним впливом глобалізаційних і цифрових процесів. Класична гітара розширює свої художні межі через міжжанрову взаємодію та міжкультурний діалог. Використання новітніх технологій трансформує виконавську практику й систему професійної освіти, підвищуючи її доступність та ефективність. Інтенсивне оновлення репертуару сучасною музикою сприяє актуалізації інструмента в академічному просторі. У результаті класична гітара зберігає свою традиційну ідентичність, водночас адаптуючись до вимог і викликів сучасної музичної культури.

2.3. Перспективи розвитку гітари в українському музичному просторі

Сучасний стан класичної гітари в Україні характеризується поступовим зростанням популярності та академічного визнання інструмента. У великих музичних закладах, таких як Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського та Львівська національна музична академія ім. М. В. Лисенка, функціонують спеціалізовані кафедри та класи класичної гітари.

Підготовка студентів передбачає вивчення як сольного, так і ансамблевого виконавства, а також методики навчання гри на гітарі. Провідні викладачі, зокрема Олександр Ткаченко та Юлія Логвінова, активно впроваджують сучасні педагогічні підходи та міжнародні практики. Українські студенти беруть участь у міжнародних конкурсах і фестивалях, що підвищує престиж національної гітарної школи. Водночас популярність інструмента зростає й серед аматорів та молодіжних музичних гуртків.

Цифрові технології суттєво впливають на розвиток гітарного мистецтва в Україні. Онлайн-платформи, відеоуроки та дистанційні майстер-класи дозволяють українським студентам та виконавцям навчатися у провідних світових педагогів. Використання цифрових нотних бібліотек і програм для аналізу виконання підвищує рівень технічної та інтерпретаційної підготовки. Ці інструменти особливо актуальні для регіонів, де немає спеціалізованих гітарних класів. Багато українських конкурсів, таких як «Гітарна весна» та «Kyiv Guitar Fest», транслюються онлайн, що розширює аудиторію та популяризує інструмент [1]. Цифровізація сприяє збереженню та поширенню національної гітарної традиції на міжнародному рівні.

В Україні активно розвивається сучасний репертуар для класичної гітари, що включає твори як українських, так і зарубіжних композиторів. Композитори, такі як Володимир Зубицький та Юрій Шевченко, створюють оригінальні композиції з використанням сучасних виконавських прийомів та етнічних елементів. Поширена практика комісійного замовлення творів для конкурсів та фестивалів сприяє постійному поповненню репертуару. Виконавці активно співпрацюють із композиторами, що забезпечує адаптацію матеріалу до технічних можливостей інструмента. Такі ініціативи підвищують академічний рівень гітарного мистецтва та його інноваційний потенціал. Репертуарна різноманітність сприяє формуванню сучасної національної гітарної школи [3].

Потенціал розвитку класичної гітари в Україні залишається високим завдяки поєднанню традиційної академічної школи та сучасних інноваційних

практик. Подальше впровадження цифрових технологій у навчальний процес, розвиток міжнародних обмінів та фестивальної діяльності сприятиме підвищенню професійного рівня виконавців. Розширення репертуару та активна міжжанрова взаємодія відкривають нові художні горизонти. Інституційна підтримка з боку музичних академій, конкурсів та культурних фондів забезпечує стійке функціонування гітарної освіти. Підвищення престижу інструмента серед молоді та широкої аудиторії створює умови для його популяризації. Таким чином, класична гітара в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку як академічного, концертного та культурного явища.

Отже, перспективи розвитку класичної гітари в українському музичному просторі визначаються поєднанням національної традиції та сучасних інноваційних практик. Активне використання цифрових технологій, міжнародних фестивалів і конкурсів сприяє популяризації інструмента та підвищенню професійного рівня виконавців. Розширення репертуару сучасною музикою та міжжанрові колаборації відкривають нові художні горизонти. У результаті українська класична гітара має потенціал стати впізнаваним і конкурентоспроможним елементом світового музичного простору.

ВИСНОВКИ

Аналіз історичних передумов виникнення гітари засвідчує її багатовікову еволюцію від струнних інструментів доби Ренесансу до сформованих музичних форм Бароко та Класицизму. У цей період гітара здобуває важливу роль як сольний та ансамблевий інструмент, що використовувався в музичній практиці двору та міського середовища. Розвиток техніки виконання та нотного письма сприяв стандартизації інструмента і формуванню виконавської традиції. Композитори того часу створювали твори, що враховували особливості гітарного тембру та багатоголосся. Таким чином, історичний аналіз дозволяє зрозуміти витoki академічного статусу гітари та основи її подальшого розвитку.

Становлення класичної гітари в XIX столітті відзначалося уніфікацією конструкції інструмента та формуванням репертуару, що відповідав академічним стандартам. Внесок провідних виконавців, зокрема Андреса Сеговії, та композиторів цього періоду був ключовим для закріплення гітари як сольного інструмента. Розвиток виконавської техніки та педагогічних систем дозволив формувати високопрофесійних музикантів і стандартизувати навчання. Активна концертна діяльність сприяла популяризації гітари та її інтеграції в музичний простір Європи. У підсумку XIX століття стало вирішальним періодом академізації та міжнародного визнання класичної гітари.

Становлення класичної гітари в XIX столітті відзначалося уніфікацією конструкції інструмента та формуванням репертуару, що відповідав академічним стандартам. Внесок провідних виконавців, зокрема Андреса Сеговії, та композиторів цього періоду був ключовим для закріплення гітари як сольного інструмента. Розвиток виконавської техніки та педагогічних систем дозволив формувати високопрофесійних музикантів і стандартизувати навчання. Активна концертна діяльність сприяла популяризації гітари та її інтеграції в музичний простір Європи. У підсумку XIX століття стало вирішальним періодом академізації та міжнародного визнання класичної гітари.

Українська гітарна школа має значний внесок у формування національної музичної традиції та її інтеграцію у світовий культурний простір. Вона поєднує академічну методику викладання з національною музичною специфікою, що створює унікальну ідентичність інструмента. Українські виконавці та композитори активно беруть участь у міжнародних конкурсах і фестивалях, демонструючи високий рівень техніки та інтерпретації. Використання цифрових технологій і онлайн-платформ сприяє популяризації національної школи та її інтеграції у глобальний музичний простір. У результаті українська класична гітара має потенціал стати впізнаваним та конкурентоспроможним елементом світової музичної культури.

Проведене дослідження дозволяє простежити еволюцію класичної гітари від її витоків у добу Ренесансу, Бароко та Класицизму до сучасних тенденцій XXI століття, відзначаючи поступове формування академічного статусу інструмента. Становлення класичної гітари в XIX столітті засвідчило важливість вдосконалення конструкції, розвитку репертуару та діяльності провідних виконавців і композиторів для закріплення інструмента як сольного засобу музичного вираження. У сучасному контексті глобалізації та цифровізації гітарне мистецтво інтегрує новітні технології, міжжанрові експерименти та міжнародні освітні практики, що сприяє його адаптації до викликів сучасної музичної культури. Українська гітарна школа відіграє ключову роль у формуванні національної музичної традиції та її представництві на світовій сцені, поєднуючи академічну методику з національною специфікою. Загалом, класична гітара демонструє стійку динаміку розвитку, зберігаючи традиції та одночасно розширюючи свої художні, технічні та культурні горизонти, що забезпечує її подальшу актуальність у міжнародному музичному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бернат Ф. Ф. Загальноєвропейський еталон гітарного виконавства та специфіка його національних втілень : автореф. дис. ... канд. мист. Харків : ХНУМ ім. І. П. Котляревського. Харків, 2019. 16 с.
2. Белов О. О. Історія розвитку гітарного мистецтва у 21 столітті. Київ: Видавничий дім "Академія", 2023. 104 с.
3. Білецька М., Сопіна Я. Історіогенеза класичної гітарної школи в Україні. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. 2018. № 1. С. 23–28.
4. Білоус В. В. Етапи розвитку гітарного мистецтва у 21 столітті. Київ: Видавничий дім "Академія", 2021. 96 с.
5. Блажевич В. Еволюція розвитку виконавських традицій гітарного мистецтва у вітчизняному культурно-освітньому просторі. Естетика і етика педагогічної дії. Київ-Полтава, 2017. Вип. 15. С. 107–115.
6. Блажевич В. О. Еволюція розвитку виконавських традицій гітарного мистецтва у вітчизняному культурно-освітньому просторі. Естетика і етика педагогічної дії. Вип. 15. 2017. С. 107–115.
7. Блажевич В. О. Музично-виконавські традиції західноєвропейської гітарної школи : матеріали II Міжнародної конференції «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття». 14–15 квітня 2016 р. м. Київ. С. 353–360.
8. Гітара – крок за кроком: Навчально-репертуарний посібник для гітаристівпочатківців / упорядники К.О.Салан, С.В. Цимбал – К.:Тонар, 2016р.
9. Глущенко О. Історія гри на гітарі. URL : <https://serenada.in.ua/uk/bloh/statti-pro-hitari/89-istoriya-hry-na-hitari>
10. Давидов М. А. Проблеми збереження і розвитку академічного народноінструментального мистецтва України : зб. статей. Луцьк : «ВАТ Волинська обласна друкарня», 2008. 412 с.

11. Данилюк Я. В. Розвиток домрового виконавства в Україні в контексті відродження народної музично-інструментальної культури на порубіжжі XX–XXI століть. Аспекти історичного музикознавства. Вип. 28. 2019. С. 120–140.
12. Дроздова О. О. Спадкоємність в історії гітарного виконавства. Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 3. С. 386–391.
13. Дроздова О. О. Творча складова технології гітарного виконавського мистецтва : дис. ... канд. мист. (доктор філософії). Київ, 2020. 190 с.
14. Ільїн С. Питання музичної інтонації стосовно класичної гітари. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Спец. випуск «Гітара як звуковий образ світу: виконавське мистецтво та наука» : зб. наук. праць / ред. та упор. В. І. Доценко. Вип. 23. Харків : ХДУМ ім. І. П. Котляревського, 2008. С. 203–207.
15. Коменда О. І. Універсальна творча особистість в українській музичній культурі. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 17.00.03 «Музичне мистецтво». – Національна музична академія України імені П. І. Чайковського Міністерства культури, молоді та спорту України, Київ, 2020.
16. Коменда О. І. Феномен Мирослава Скорика в світлі ідей творчого універсалізму. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald. 2019. №1. С. 342–346.
17. Паламарчук В. Деякі проблеми адаптації практики сучасної західноєвропейської гітарної освіти в українській музичній педагогіці. Історія, теорія та практика музично-естетичного виховання : збірник статей : матеріали Шостого всеукраїнського науково-практичного семінару, присвяченого 50-річному ювілею музично-педагогічного факультету, м. Дрогобич, 6 квітня 2012 р. Дрогобич : ДДПУ ім. І. Франка, 2012. С. 87–95.

18. Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти «Гітар як звуковий образ світу: виконавське мистецтво та наука»: Збірник наукових праць. П78 - Харків: ХДУМ ім. І.П.Котляревського, 2008. - Вип. 23 .- 232 с.

19. Стасюк Ю. Роль українських композиторів у розвитку педагогічного репертуару для класичної гітари. URL: <http://yurijstasyuk.musicaneo.com/ru/blog/articles/view/1328.html>

20. Чеченя К. Музичне виконавство сьогодення. Гітара в Україні. 2008.№2.С.18–27.